

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**

Yazı: **38**

Maya Kültürü

Doç. Dr. Haluk Berkmen

Asya kökenli kadim güneş dilinin çeşitli dünya dillerine kaynaklık ettiğinden söz ettim (Bkz. **3** sayılı **Güneş Dilinden Türeyen Diller** başlıklı yazı). Amerika kıtasına doğru olan göçlerin Asya'nın kuzey doğusundan yaklaşık 35,000 yıl önce başlamış olduklarına dair kanıtlar bulunmaktadır. Bu kanıtlar arkeolojik kazılarla, dilbilim çalışmalarıyla ve genetik bulgularla desteklenmiş durumdadır. Amerika yerli dilleri üzerine derin ve karşılaştırmalı araştırmalar yapan **Joseph Greenberg** ve **Merritt Ruhlen** adlı önemli dil uzmanlarına göre Amerika kıtasına en az üç farklı ve büyük göç dalgası olmuştur. (Kaynak: **Scientific American** dergisi, Kasım 1992. sayfa 60).

Bu dalgalardan en önemli olanı orta ve güney Amerika bölgelerine yerleşmiş olan Olmek, Maya, Aztek ve İnka kültürlerini getirmiş olan dalgadır. Her üç kültürün ortak bir dile sahip oldukları fakat zamanla bu dillerin değişik ağız ve lehçeler halinde ayrıldığını biliyoruz. Ayrıca kuzey bölgede büyük bir dil gurubu olan **ATAPASKAN** dil gurubunun Ön-Türkçe olarak **Ata-Başkan** şeklinden başka bir şey olmadığı görüşündeyim. Dilciler bu tür benzetmeleri küçümserler ve hep "tesadüf" olarak göz ardı ederler. Oysaki tesadüfler pek çok olunca artık tesadüf olmaktan çıkarlar. Son Maya kralının adı da **Ata-Hualpa** idi. Hualpa sözü Hu-Alp (Yüce) anlamını taşır ki, "hu" kök sözcüğünün "ulu" anlamına geldiği kanısındayım. Alp sözü ise Ön-Türk halkı olan Etrüsk halkı tarafından Alp dağlarına "yüce dağlar" anlamında verilmiştir. "Ata" sözü ise tartışmasız Ön-Türkçe bir unvan olup halen dilimizde kullanılmaktadır. Kuzey Amerika'da yaşayan ve halen varlığını sürdüren bir diğer gurubun adı **ANASAZI**'dir. Bu dil gurubunun adını **Ana-Sözü** (anadil) şeklinde ayırdığımızda anlamı apaçık ortaya çıkmaktadır. (Kaynak: **Indian Cultures**, Steven L. Walker, ISBN: 1-879924-10-2, ABD).

Tüm bu kadim dillerin ortak bir kök dilden türemiş olabilecekleri gün geçtikçe kuvvet ve destek bulmaktadır. Bu kök dile Ön-Türkçe demeyi uygun buluyorum, zira hem gramer yapıları hem de sözcüklerin anlamı incelendiğinde Türkçe ile yakın ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Bu Amerika "yerli" dilleri Türkçe ile *ilişkili* fakat bire bir eşit değil elbet. Bu ilgiyi veya ilişkiyi bulup çıkarmak hem Türk dillerinin kökenini araştırmak bakımından, hem de dünya dilleri hakkında daha derin bir bilgi elde etmek bakımından önemlidir. Örneğin, "**Maya**" sözü Türkçe "kök, asıl cevher" anlamına gelir. Bira mayası, ekmek mayası hepimizin bildiği sözlerdir. Şu halde Maya sözünün "Kök" anlamını taşıyıp taşımadığı araştırılması gerekir.

Keza, "**Aztek**" adı da Az-tek şeklinde iki heceye ayrıldığında "Az fakat tek olan" yani kendine has olan bir kültür anlamını taşıması pekâlâ mümkündür. Ayrıca bu halkın Asya kökenli AS halkı olduğuna işaret eden "Az" sözcüğü z-s dönüşümü göz önüne alındığında

ASYA sözünde bulunmaktadır. Asya sözü de "**Az-öyü**" demek olmaktadır. Öyü sözü "yerleşim bölgesi" demek olup bugün kullandığımız "köy" sözü "OK-öyü" (Ok'ların yerleşim bölgesi) olmaktadır (Bkz. **22** sayılı **Ok Halkları** başlıklı yazı).

Üstteki çizimde Şili'nin güney ucunda Monte Verde adlı bölgede günümüzden 14,600 yıl önce insanların yaşadıkları ve özellikle mamut avlayarak yaşamlarını sürdürdükleri saptanmıştır. 14,600 yıl önce güney Amerika'nın en güney ucuna ulaştıklarına göre 35,000 yıl önce Alasaka'dan (A noktasından) giriş yaptıkları akla yakın bir görüştür. Tüm Amerika yerli denem halkların ortak bir gen potasından kaynaklandıkları ve Asya kökenli oldukları genetik kanıtlarla saptanmış durumdadır (Kaynak: **Native American Populations Share Gene Signature**, Roxanne Khamsi, New Scientist Magazine, 14 February 2007)

Maya dili ve yazısı halen tam olarak çözülmüş değildir ve çalışmalar devam etmektedir. Bu bakımdan sözcüklerin anlamları hakkında yorum yapmak bir tür dil araştırması anlamına gelir. Maya dilinde birçok sözcük Türkçe ile yakın ilişkili olduğunu gösterdim (Bkz. **1** sayılı **Kök Dil Arayışı ve Türkçe** başlıklı yazımda Şekil 8). Maya şehirlerinin isimlerinin anlamlarını incelemek **Toponomi** (yer isimlerinin kökenini ve anlamını araştıran bilim) açısından önemlidir. Bunlardan bazıları: Tikal, Palenque, Kopan, Kalakmul, Uaxactun ve Altun-Ha şehirleri veya daha doğrusu yerleşim merkezleridir. Şimdi sırasıyla bu yerleşim adlarını inceleyelim:

Tikal: "Tekil" yani **kendine has** olan, **tekil** olan demek olmaktadır. Çünkü "Tik" kök sözcüğü Ön-Türkçe olup "tek" demektir. Tek sözünü Kızılderili dillerde TİK olarak buluyoruz. Yunanca işaret parmağına 'Dahtilo' denir ki bu da TİK =>TEK =>TAH =>DAH dönüşümü ile oluşmuştur. Daktilo dediğimiz alet "parmaklarla çalışan" demektir. Latince TE (sen) 'ikinci tekil kişi' demektir. Burada da işaret parmağı ile gösterilen ikinci şahıs anlamı vardır.

Palenque: P sesinin aslı B sesidir. Yani Palenk şeklinde okunan bu şehir adı "**Barık**" sözünden dönüşmüştür. Ayrıca R ile L dönüşümü de çok yaygın olduğu bilinmektedir. Barık, ise "Barınak", yani "korunumlu yer" demek olmaktadır. Asya kıtasının Türkler tarafında ilk kurulmuş yerleşim bölgesinin adı "**Başbarık**", yani "Baş-yerleşim yeri" idi. Baş yerleşim ise bugünkü dilde "baş-şehir" olmaktadır. Zamanla Başbarık, "Beşbarık" ve "Beşbalık" olmuştur. Oysa ki ne 5 ile ne de balık ile hiçbir ilgisi yoktur.

Kopan: Bu şehir adı da halen bugün bile kullandığımız "kopan" (ayrılan, merkezden kopan) anlamını taşır. Anlaşılan bu şehir asıl Maya bölgesinden coğrafi olarak ayrı bulunduğu için

Kopan adını almıştır. Üstteki Maya bölgesi haritasında Kopan şehrinin yeri daire içine alınmıştır. Kopan şehrinin diğer Maya şehirlerine göre oldukça uzak bir bölgede kurulmuş olduğu görülmüyor.

Kalakmul: Bu adı da ikiye ayırıp Kalak-Mul şeklinde okumak gerekir. "Kalak" sözü "kalalım" anlamını taşır. Nasıl ki "alalım" sözü "alak" olarak halen halk ağzında kullanılıyorsa, "kalalım" sözünün de eski şekli pekâlâ "kalak" olabilir. "Mul" ise M'nin B ile olan ilişkisinden ve L ile R dönüşümünden Mul sözü "BUR" yani "bura" olup, "burada kalalım" demek olduğunu sanıyorum.

Uaxactun: Bu isim "uşaktın" olsa gerek. Çünkü X harfi genelde Ş sesi ile okunur. "Uş" sözcüğü ile "uç" sözcüğü ilişkili olsa gerek. Böyle ise "Uşaktun" sözünün anlamı **Uçta olan** veya **Uzakta olan** olabilir.

Altun-Ha: Türkçe kökenli "alt" (değersiz) anlamlı sözü ile "Ha" (yüce, kutsal) sözünün birleşimi var bu isimde. Hakan, Hazret, Hakk sözlerinde hep bu Ha kökü bulunmaktadır. Dolayısıyla Altun-Ha "değer kazan, yücel, alta kalma" gibi anlamlar ortaya çıkıyor.

Bu şehir isimleri ne derece doğru yorumlanmıştır? Ancak ilerde Maya dili tam olarak çözümlendiğinde kesin olarak bilinecektir. Şimdilik, akla yakın yorum olarak kabul görmeleri gerektiği görüşümdedir. Ancak, Maya ehiramları ile Sümer Zigguratları arasındaki çarpıcı benzerlik ortak bir kök kültüre işaret ediyor (Bkz. **25** sayılı **Asya Kökenli Barınaklar** yazısı).

Maya kültürünün Asya kültürü ile ilişkisi olduğuna diğer bir kanıt **Hayat Ağacı** inancıdır. Bu konuyu **32** sayılı **Noel ve Nardugan** başlıklı yazımda işledim. Maya mitolojisine göre hayat ağacı hem göğü tutup insanların kafasına düşmesine engel olduğu, hem de insanlığın ortaya çıkışına neden olduğu görüşü bulunuyor. Altındaki resimlerden soldakinde hayat ağacının merkezinde insanları ve sağdakinde hayat ağacından bir meyve gibi beliren bir insan görülmektedir.

